

ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 6 (68)
ГРУДЕНЬ 2017 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

*З Новим роком
та Різдвом Христовим
шановні колеги!*

Грудень – це час підбивати підсумки. Чимало подій знакових для установи та всієї природоохоронної справи відбулося протягом 2017-го року. Адже у році, що минає КБЗ черговий раз утвердився на міжнародному рівні, по-перше, виконавши рекомендації Дорадчого Комітету програми МАБ «Людина і біосфера» щодо приведення територіальної структури КБЗ до вимог Статутних рамок біосферних резерватів і як результат створивши територію сталого розвитку Карпатського біосферного резервату площею понад 160 гектарів, по-друге, успішно завершивши процес розширення об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини». Завершено розроблення проекту організації території та охорони природних комплексів Карпатського біосферного заповідника. Максимально докладено зусиль і для налагодження співпраці з громадами та видано відповідні накази задля подальшої плідної роботи. На жаль, не минулося й без труднощів протягом року. Мали місце як прикрі випадки браконьєрства так і численні збитки від стихійних лих, але всі ці незгоди, заповідна установа гідно вистояла й вжила відповідних заходів, що є свідченням професіоналізму та згуртованості колективу над спільною природоохоронною справою. Ми, на високому рівні провели дві координаційні наради, блискуче організували ювілейну конференцію з нагоди 10-річчя включення букових пралісів Карпат до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та вірю, що не менш достойно відзначимо 50-річчя створення КБЗ у прийдешньому році.

Тож, шановні працівники Карпатського біосферного заповідника, прийміть щирі слова подяки за виконане у році що минає та найщиріші вітання з нагоди Нового року та Різдва Христового.

Нехай рік новий принесе любов, мир, радість, злагоду, достаток та добробут у Ваш дім. Щоб здійснилися всі Ваші мрії й сподівання, все задумане вдавалось, а кожен день був сповнений нових звершень та здійснення планів.

Веселих свят!

Микола РИБАК,
директор Карпатського біосферного заповідника,
заслужений природоохоронець України.

ПРО ДОСЯГНЕННЯ І ПЛАНИ КБЗ...

Відкрив та головував на засіданні директор природоохоронної установи Микола Петрович Рибак. Він запропонував до розгляду сім питань, перше з яких присвячене виконанню КБЗ Меморандумів про співпрацю з територіальними громадами населених пунктів Рахівського і Тячівського районів. Зокрема, зробив детальний аналіз реалізації основних положень вищезазначених Меморандумів і акцентував на перспективах розвитку співпраці в рамках виконання даних документів. Особливо наголосив доповідач на співпраці адміністрації КБЗ із дирекціями державних лісогосподарських підприємств із метою своєчасного усунення наслідків стихійного лиха на території

на 2-й стор.

КООРДИНАЦІЙНА РАДА

23 листопада, на території центральної садиби природоохоронної установи, відбулося друге в цьому році засідання Координаційної ради КБЗ. Участь в заході взяло 33 члени ради, серед яких: працівники заповідника, представники органів місцевого самоврядування та місцевої влади, зокрема голови Рахівської та Тячівської районних рад В.І. Дан та І.І. Фабрицій, перший заступник голови Тячівської РДА М.М. Полажинець, керівники державних лісогосподарських підприємств, підприємці та освітяни.

ЗВІТУВАЛИ ПРО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

НАРАДИ КБЗ

Відкрив нараду, та головував на ній директор Карпатського біосферного заповідника М.П. Рибак, коротко ознайомивши присутніх з роботою природоохоронної установи за 11 місяців 2017 року. Зупиняючись на цьогорічних фінансових надходженнях, одними з найбільших за останні роки є надходження від надання установою платних рекреаційних послуг, а саме отримано 727 тисяч 500 гривень, що є більше аналогічного періоду минулого року на 30%. Взагалі, протягом останніх п'яти літ відстежується динаміка росту надходжень від рекреації, а це є свідченням того, що розвиток туристичної інфраструктури

у грудні, у залі засідання адміністрації КБЗ відбулася розширена нарада з керівниками структурних підрозділів. Участь в обговоренні головного питання, а це: «Про виконання плану природоохоронних заходів за 2017-й рік та підготовка планів роботи на 2018-й рік» взяли близько 30 осіб.

ри у заповіднику здійснюється належним чином. Найкращі результати роботи у цій сфері показали працівники Трибушанського, Чорногірського, Петрос-Говерляньського та Богдан-Петроського ПНД-відділень.

Вже третій рік поспіль стабільно високі результати роботи по прийому відвідувачів під час цвітіння нарцису вузьколистого отримано у природоохоронному ПНД-відділенні імені професора Василя Комендаря. Зважаючи на зростаючий потік туристів було видано відповід-

ний наказ від 31 листопада, про додаткові заходи з рекреаційного благоустрою заповідника, впровадження демонстраційних господарств та активізацію екоосвітньої роботи. Виконання заходів визначених наказом стане фундаментом для кращої роботи у рекреаційній сфері та допоможе поглибити співпрацю заповідника з територіальними громадами, що є пріоритетом установи, та збільшить надходження до бюджетів заповідника та місцевих рад.

на 3-й стор.

ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТОК БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ...

14 грудня, у віпзалі Мінприроди України, під головуванням заступника Міністра екології та природних ресурсів України, заступника голови Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Василя Полуйка, на засіданні Сектора природної спадщини Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, обговорено стан та перспективи міжнародного співробітництва в рамках діяльності ЮНЕСКО.

Хід виконання рішень Робочої групи із питань збереження в Україні природної спадщини Нацкомісії України у справах ЮНЕСКО від 6 грудня 2016 року та Плану її роботи за 2017 рік, аналізував дирек-

ЗАСІДАННЯ У МІНПРИРОДИ

Тетяна Клім, А. про стан та пропозиції щодо виконання актів Президента та Кабінету Міністрів України із питань збереження букових пралісів Карпат та забезпечення сталого розвитку і

благоустрою гірських населених пунктів української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та

на 2-й стор.

З Новим роком та Різдовим Христовим!

ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТОК БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ...

на 1-й стор.

давні букові ліси Німеччини», з використанням інформації Закарпатської облдержадміністрації, детально говорив автор цих рядків.

Наголошено, що на виконання Указу Президента України від 14 серпня 2009 року «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні», та спеціального доручення Президента України від 2 квітня 2013 року, Кабмін України розробив та затвердив комплекс заходів із збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку регіону їх розташування.

Завдяки цьому, вдалось зокрема, забезпечити підпи-

сання Спільної Декларації між Міністерствами охорони довкілля України, Німеччини та Словаччини із питань співпраці з охорони та управління спільним українсько-словацько-німецьким об'єктом «Букові праліси Карпат (Словаччина та Україна) та давні букові ліси Німеччини», розпочати асфальтування автомобільних доріг, що ведуть до ділянок Всесвітньої спадщини в Малій та Великій Угольці, Косівській Полянці, в напрямку до гори Говерла та Ужанського національного природного парку тощо.

Але разом із цим, багато речей чекають на своє вирішення. В першу чергу, треба забезпечити фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат на базі КБЗ, завершення будівництва еколого-освітнього

центру в Ужанському національному природному парку, вирішити проблему збирання та видалення побутових відходів на територіях прилеглих до Всесвітньої спадщини, забезпечити переоснащення систем опалення на альтернативні дровам види палива в навколишніх населених пунктах і т.д.

Тому не випадково Указом Президента України від 21 листопада 2017 року №381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природо-користування та збереження природно-заповідного фонду», знову доручено Кабінету Міністрів України забезпечити «розроблення та затвердження плану заходів, спрямованих на збереження та розвиток української частини природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

Також доповів і про результати засідання Спільного керівного комітету об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» та міжнародної конференції з відзначення 10-річчя визнання букових пралісів Карпат об'єктом Всесвітньої природної спадщини.

На нараді детально обговорено питання уточнення меж окремих ділянок об'єкта Всесвітньої спадщини «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи», зокрема, «Сатанівська дача» в національному природному парку «Подільські Товтри» та «Стужиця-Ужок» в Ужанському національному природному парку, результати п'ятого засідання Координаційної ради білорусько-польсько-українського біосферного резервату «Західне Полісся», стан підготов-

ки плану заходів щодо впровадження Стратегії програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» та Лімського плану дій в Україні на період до 2025 року, перспективи створення українсько-румунського біосферного резервату на Мараморощині.

Цього ж дня, заступник Міністра екології та природних ресурсів України Василь Полуйко, за участі директора Департаменту Мінприроди Віктора Кліда, керівників КБЗ, НПП «Синевир», «Гуцульщина» та ботанічного саду ЛНУ ім. Івана Франка, провів нараду із проблем збереження особливо цінних рідкісних видів рослин в українських Карпатах, зокрема щодо відновлення чисельності природних популяцій едельвейсу альпійського, із застосуванням методу мікроклонального розмноження «in vitro».

Федір ГАМОР,
доктор біологічних наук,
професор, заступник
директора КБЗ.

ПРО ДОСЯГНЕННЯ І ПЛАНИ КБЗ...

на 1-й стор.

заповідника, в першу чергу на території без вилучення у землекористувачів. Також, запропонував підготувати та направити до голови Закарпатської ОДА Г.Г. Москаля клопотання щодо надання допомоги в усуненні наслідків стихії на території буферної зони КБЗ, де, Санітарними правилами у лісах України забороняється проведення суцільно-санітарних рубок, шляхом прийняття окремого Розпорядження Кабміну України «Щодо вжиття невідкладних заходів із розчистки суцільних вітровалів у буферній зоні КБЗ». Ця пропозиція отримала односторонню підтримку членів Ради, так само як і ідея щодо підготовки звернення до Закарпатської ОДА та Кабміну України стосовно забезпечення всеосяжного виконання заходів зі сталого розвитку і благоустрою населених пунктів української частини об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, передбачених Дорученням Президента та відповідним Планом заходів Кабміну України. Загалом, виступ п. Рибак викликав значний інтерес присутніх, що особливо відчувалося під час доволі жвавого й достатньо емоційного його обговорення, яке логічно завершилось схваленням діяльності М.П. Рибак як директора та адміністрації КБЗ в цілому.

Друге питання порядку денного озвучив директор ДП «Ясінянське ЛМГ» В.Ф. Теличук. Він проінформував присутніх про виконання його підприємством охоронного зобов'язання щодо забезпечення режиму охорони та збереження тої частини заповідника, яка знаходиться в межах

території постійного користування ДП «Ясінянське ЛМГ». Далі до слова запросили заступника директора заповідника Ф.Д. Гамору, який розлого проінформував про організацію виконання Лімського плану дій для біосферних резерватів ЮНЕСКО, підсумки наради під головуванням Президента України, яка відбулася цьогогоріч в Івано-Франківську, та Міжнародну конференцію з нагоди 10-річчя внесення букових пралісів до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Автор цих рядків зупинився на двох визначних подіях для КБЗ, які мали місце цього року на міжнародному рівні. По-перше, це – виконання рекомендацій Дорадчого Комітету програми МАБ «Людині і біосфера» щодо приведення територіальної структури КБЗ до вимог Статутних рамок біосферних резерватів, які полягали у створенні спеціальної перехідної зони, або, як її ще називають, території сталого розвитку Карпатського біосферного резервату. Ця проблема, реально загрожувала втратою статусу біосферного резервату, як дамоклів меч висіла над установою з 2003-го року і жодним чином не вирішувалася, аж доки нова

адміністрація КБЗ на чолі з М.П. Рибак не розробила ефективну стратегію, яку не менш успішно реалізувала впродовж 2016-2017 років. Завдяки напруженій роботі в стислі терміни було сформовано територію сталого розвитку на базі п'яти державних лісгосподарських підприємств та 17-ти територіальних громад Рахівського і Тячівського районів загальною площею понад 160 тис. га. Підтвердженням успішності проведеної роботи стало рішення Бюро Міжнародної координаційної ради програми «Людина і біосфера» (МАБ) у червні цього року, яке стверджує, що Карпатський Біосферний Резерват відповідає критеріям нормативних вимог Статутних Рамок Всесвітньої мережі Біосферних Резерватів. Це довгоочікуване рішення ставить крапку в багаторічній епопеї і гарантує збереження КБЗ статусу установи міжнародного значення як складової частини світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО, з усіма витікаючими з цього статусу можливостями для розвитку в майбутньому.

Другою визначною подією стало успішне завершення процесу розширення об'єкта

Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини», складовою якого є й окремі ділянки КБЗ. Впродовж більш як п'яти років мною в якості національного координатора, разом із командою одномудців, забезпечено виконання усіх необхідних робіт. Зокрема, з підготовки номінаційного досьє, які й привели до отримання статусу всесвітньої спадщини 9-ти ділянок букових пралісів і старовікових лісів із територій п'яти національних парків і заповідників України. Історична подія сталася 7 липня на 41 сесії комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що відбулася в Кракові. За її результатами створено пан'європейську природну спадщину «Букові праліси та давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Новостворений об'єкт включає 78 складових частин із 12-ти європейських країн, площею понад 92 тис. га. З нагоди цих досягнень на міжнародному рівні Координаційна рада висловила подяку адміністрації та директору КБЗ.

Цікавою була доповідь менеджера з природоохоронних питань українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні» Б.Г. Проця. Він розповів про сучасний стан та перспективи реалізації цього багатообіцяючого як для КБЗ, так і територіальних громад Проекту. Зокрема, наголосив, що в 2017 році проект реально запрацював, свідченням чого є конкретна фінансова допомога, надана заповіднику для проведення ювілейної конференції, придбання автотранспорту, організації тренінгів для співробітників тощо. Передбачається, що в наступному році проект працюватиме активніше і наразі розпочнеться фінансування захо-

дів, спрямованих на підтримку територіальних громад із зони діяльності КБЗ. За результатами виступу Координаційна рада прийняла звернення до Мінприроди України та Банку КfW з проханням прискорити фінансування заходів в рамках українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», спрямованих на підтримку територіальних громад, що знаходяться в межах території сталого розвитку КБР.

Наступне питання – про узгодження програмних документів КБЗ і територіальних громад у межах території сталого розвитку Карпатського біосферного резервату – оприлюднив провідний інженер Г.М. Бочкор. Наголошувалося, що така взаємодія є вигідною для всіх її учасників і могла б проявлятися й наданні адміністрацією КБЗ пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад та галузевих програм із питань культури, освіти й охорони довкілля. Не менш важливим напрямком співпраці є проведення семінарів та зустрічей із питань реалізації державної політики щодо розвитку туризму та рекреаційної діяльності, а також формування екологічної свідомості населення в межах КБР. І на завершення засідання мною запропоновано розглянути план роботи на перше півріччя 2018-го року, який і був погоджений після нетривалого обговорення. Загалом, чергове засідання Координаційної ради показало прагнення усіх сторін до поглиблення співпраці й загальні сподівання на отримання більш вагомих результатів цієї співпраці для всіх зацікавлених сторін.

Василь ПОКИНЬЧЕРЕДА,
секретар Координаційної
ради КБЗ.

ЗВІТУВАЛИ ПРО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

на 1-й стор.

Повертаючись до аналізу виконання природоохоронних заходів за поточний рік наголосив, що у цілому надходження власних коштів станом на 1 листопада склали 2806 тис. 400 гривень, що є більше аналогічного періоду минулого року більше як у 2 рази, а саме на 118%. Такий ріст надходжень ми отримали за рахунок реалізації вітрової деревини від проведення санітарних рубок. Зрештою про стан ліквідації червеної та вересневої стихії (буревію) та виконання плану природоохоронних заходів йшлося в доповідях кожного начальника ПНДВ. Таким чином, усунення наслідків наразі тривають, найкраще з цим завданням справилися Чорногірське та Трибушанське ПНДВ. Щодо причин, які не дозволяють пришвидшити розчищення вітровалів є їх віддаленість від доріг та складна і довготривала процедура отримання дозволів, лімітів у Мінприроди України. Окрім того, у виступах начальників ПНДВ йшлося про необхідність проведення капітальних ремонтів контор та облаштування

інформаційних стендів, маркування маршрутів, місць відпочинку та інше. Зрештою, всі пропозиції та потреби відділень КБЗ було вислухано та взято до уваги для подальшого їх вирішення.

Про вжиття заходів стосовно активізації боротьби з браконьерством на природоохоронній території також було згадано. Як і про необхідність проведення навчань для працівників ПНДВ, щодо поліпшення збору інформації спостережень та правильне заповнення фенокарток і щоденників, зважаючи на те, що у заповіднику функціонують 22 фенопункти, 61 феномаршрут, 4 гідропости, 5 метеопостів і один гідроботанічний станіонар. Заслухали звіти також, керівників наукових відділів, служби державної охорони та інших структурних підрозділів.

Виступили й заступники директора заповідника М.І. Гречук та Ф.Д. Гамор. Перший, зауважив, що в поточному році були відсутні нещасні випадки на виробництві, виготовлено майже всі технічні паспорти на будівлі заповідника, хоча чимало з них потребують ремонтів. Позитивно відзначив роботу тендерно-

го комітету завдяки якому було здійснено чимало необхідних закупівель. Натомість, д.б.н., професор Ф.Д. Гамор звернув увагу всіх присутніх на потребу оновлення та виготовлення нового інформаційного наповнення. Зважаючи, на нещодавно виданий наказ про додаткові заходи з рекреаційного благоустрою заповідника та збільшення кількості відвідувачів (цього року майже 37,5 тисяч осіб). Крім того, нагадав, що 2018-й рік є ювілейним для установ, тому слід докласти чималих зусиль до вже запланованої низки заходів, щоб святкування відбулось на високому рівні та сприяло підвищенню іміджу КБЗ.

Підсумовуючи обговорене на нараді, автором цих рядків звернено увагу на напрацювання та упущення, наголошено, що майже всі заплановані природоохоронні заходи у 2017 році заповідником виконано, а плани на наступний рік, в тому числі природоохоронні заходи та святкування 50-річчя установи, повинні бути максимально реалізованими.

Микола РИБАК,
директор КБЗ,
заслужений природоохоронець.

КОНФЕРЕНЦІЯ З ПИТАНЬ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ

5-7 грудня у м. Еберсвальде (Федеративна Республіка Німеччина), на базі Університету сталого розвитку, відбулася міжнародна конференція в рамках проекту «Транскордонна співпраця для сталого розвитку на основі екосистемного підходу», що впроваджувався цією інституцією впродовж року спільно з Національним лісотехнічним університетом України (м. Львів), Карпатським біосферним заповідником, Університетом Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія), Національним інститутом лісових досліджень та менеджменту ICAS (м. Кимпулунг-Молдовенеск, Румунія), Державним університетом Молдови (м. Кишинів), та фінансувався Німецькою службою академічного обміну DAAD. У заходах взяли участь 24 особи з Міжнародного союзу охорони приро-

ди (МСОП або IUCN), природоохоронних територій, наукових установ, вищих навчальних закладів, неурядових організацій тощо з Німеччини, Молдови, Румунії та України. Карпатський біосферний заповідник на конференції представляли автори цих рядків.

Міжнародна конференція була присвячена розгляду питань щодо сучасного стану транскордонної співпраці та виробленню спільних планів на майбутнє з метою її поглиблення та поліпшення. На засіданнях заслухано 12 доповідей, зокрема науковцями заповідника представлено інформацію про міжнародну діяльність установи за останні роки, а також щодо ситуації зі створення українсько-румунського біосферного резервату у Мармароських горах. За результатами презентацій від-

● ЗАКОРДОННІ ПОЇЗДКИ

булося обговорення майбутніх спільних проектних пропозицій, які стосувалися й українсько-румунської співпраці в контексті створення вищезазначеного транскордонного біосферного резервату.

Також працівники Карпатського біосферного заповідника взяли участь у панельній дискусії, темою якої були політична, соціально-економічна та екологічна ситуації в Україні, організованій мерею м. Еберсвальде спільно з Університетом сталого розвитку та за участі місцевих ЗМІ. У рамках конференції відбулися й жалобні заходи, присвячені пам'яті вихідця з Ангולי Амадеу Антонію Кіови, вбитого 6 грудня 1990 року місцевими неонацистами. У Еберсвальде створено відповідний меморіал, який служить не тільки нагадуванням про трагічні події майже 30-річної давнини, але є і місцем щорічних меморіальних подій за широкої участі небаїдувої громадськості.

У рамках конференції відбулася екскурсія до національного парку «Долина нижнього Одеру» (Німеччина), а також однойменного ландшафтного парку на території Польщі. Учасники екскурсії ознайомилися з діяльністю названих природоохоронних територій, зокрема в контексті організації ефективної міжнародної природоохоронної й наукової співпраці.

Юрій БЕРКЕЛА,
Василь ПОКИНЬЧЕРЕДА,
учасники конференції.

Взимку розпочалась серія цікавих та важливих екологічних заходів. В рамках зимової акції «Годівничка» відбулася низка занять зі школярами. Екологічні уроки з практичним завданням проходили на базі загальноосвітніх шкіл Білина та Рахова. П'ятикласники Білинської ЗОШ І-ІІІ ст. стали учасниками тематичної вікторини про птахів, а також гуртом виготовляли декілька яскравих годівничок для підгодовлі пернатих взимку.

У Рахівській ЗОШ №2 (Лазівський корпус) працівники Музею екології гір спільно з вчителями допомагали школярам у виготовленні понад 20 годівни-

ЗИМОВІ АКЦІЇ ЕКООСВІТИ ЗАПОВІДНИКА

чок, використовуючи вторинні матеріали – пластикові пляшки, упаковки від соку тощо. Екоурок на тему «Зимуючі птахи нашого краю» включав ілюстровану медіа-презентацію та тематичну підбірку загадок. Усі годівнички розвісили на шкільних подвір'ях.

Всеукраїнська акція «Збережи ялинку!» стартувала 7 грудня і тривала до закінчення року. Надзвичайно цікаві майстер-класи в рамках акції відбувалися в навчальних закладах села Костилівки та Рахова. Працівники заповідника залучили понад 80 другокласників до екозанять. Школярки створювали вітальні листівки з паперовими ялиноч-

ками, прикрашали міні-ялинки з соснових шишок та ліщинових гілок яскравими блискітками. Усім дуже сподобалась така робота, в результаті якої дітям намагались донести важливість збереження в живій природі хвойних зелених насаджень.

Крім веселих новорічних майстер-класів, було оголошено конкурс екологічної новорічної іграшки, який тривав до 26 грудня. Автори найоригінальніших та найкращих робіт були нагороджені невеличкими подарунками.

Зоряна ЛИПЧАК,
провідний фахівець
відділу екологічної
освітньо-виховної роботи.

● ПОВІДОМЛЯЄ АДМІНІСТРАЦІЯ ЗАПОВІДНИКА

На початку листопада на території Мармороського ПНДВ було виявлено факт незаконного полювання – знайдено рештки оленя благородного та м'ясо, схоже на ведмедя бурого.

Природно-заповідному фонду заподіяна шкода в розмірі 16500 грн. По факту незаконного полювання правоохоронними органами відкрито кримінальне провадження, а у КБЗ проведено службове розслідування. Комісією не отримано прямих доказів, які б вказували на безпосередню причетність працівників служби держохорони до вчинення незаконного полювання, однак було виявлено ряд фактів неналежного виконання працівниками своїх посадових

обов'язків, що призвело до послаблення встановленого заповідного режиму та зниження виконавської дисципліни.

Матеріали службового розслідування направлені до правоохоронних органів. За неналежне виконання посадових обов'язків двоє працівників Мармороського ПНДВ звільнені з роботи, ще трьом працівникам оголошено догану.

На даний час адміністрацією заповідника проводяться заходи щодо посилення контролю за дотриманням встановленого заповідного режиму, недопущення порушень чинного законодавства та підвищення рівня трудової та виконавської дисципліни.

Многая, благая літ...

У січні – лютому 2018 р. ювілейні роковини від днів народження урочисто відзначатимуть працівники Карпатського біосферного заповідника:

Василь Васильович ХИМИНЕЦЬ, інспектор з охорони ПЗФ Угольського ПНДВ (70 р. – 05.01);
Вера Василівна ФАЛТІНСЬКА, бухгалтер (55 р. – 05.01);
Василь Петрович АНТОСЯК, інспектор з охорони ПЗФ Трибушанського ПНДВ (80 р. – 07.01);
Микола Васильович КОСТАН, інспектор з охорони ПЗФ Марамороського ПНДВ (55 р. – 26.01.);
Василь Федорович ФЕДЮК, інспектор з охорони ПЗФ Кісвлянського ПНДВ (60 р. – 17. 02.);
Іван Олексійович ЮРКУЦ, сторож (55 р. – 22.02.).

На килимі життя
Розквітла ювілейна дата –
Тож прийміть від нас щирих побажань багато:
Достатку, добра, довголіття;
У кожній справі хай завжди щастить;
Вік щедрий, як калинове суцвіття,
У любові, щасті Вам прожить!

Адміністрація, профспілковий комітет заповідника.

2018 – РІК ЗЕМНОЇ СОБАКИ

Згідно з китайським вченням, у кожного року є тварина-покровитель, а також п'ять кольорів і сил природи, які змінюють один одного. Так, 2018 рік є роком жовтого земляного собаки. Тож, що символізує ця тварина у східному гороскопі та як здатна вплинути на хід всього року далі.

Стародавні китайці шанобливо ставилися до собак. Вважалося, що ці тварини могли виганяти демонів, знаходити і віддавати людям просо, рис. У міфології згадуються собака-прабатько, люди, що мають собачі голови, і якщо вони приходили в чиєсь житло, то там обов'язково поселялося щастя і процвітання.

Як відомо, собака відрізняється відданістю, символізує доброту, справедливість, чесність, розум. Також завжди готовий стати на захист. Можна зробити висновок, що новий 2018-й рік буде дуже різним, але спокійним, адже разом з новим символом, змінюється і стихія, на зміну вогненному 2017-му року настане земляна сила природи. Земляна стихія наділяє Собак реалістичним мисленням, неймовірною витривалістю, любов'ю до родини і деякою приземленістю.

Рациональність Собак змушує їх прискіпливо ставитися до будь-якої справи і жорстко критикувати оточуючих. Вони не терплять лицемір'я та ледачих. Чітко розуміють свої цілі. Їм властиво спеціалізуватися в якійсь одній, і досить вузькій, сфері.

Собак обурює несправедливість, вони дуже чесні, завжди грають у відкритку, не ховаючи своїх намірів. Якщо говорити в цілому, то Собак відрізняє

дбайливість, відданість, перебування в постійному неспокої і напрузі: адже їм треба не пропустити випадок чергової кричущої несправедливості. Потрапивши в подібну ситуацію, вони будуть намагатися виправити її і не заспокояться доти, поки не досягнуть своєї мети. Собаки терпіти не можуть конфліктів і є відмінними «парламентарем». Вони до останнього прагнуть вирішити будь-яке питання світів, не застосовуючи грубу силу, а вміння слухати інших, скромність і глибокий розум є їх помічниками.

Ці риси господаря 2018-го року дають надію сподіватись, що ситуація у світі стане більш спокійною і стабільною, що дуже важливо після бурхливих останніх років. Можливо, до компромісів прийдуть давні супротивники: люди стануть більш терпимими і почнуть більше довіряти один одному. Залишається сподіватися, що 2018-й рік дійсно принесе такий довгоочікуваний спокій, а колишні суперники вирішать, що співпраця приносить куди більше користі, ніж відкрита конфронтація. До того ж, сильні держави можуть допомогти вирішити більш слабким вийти на новий виток розвитку, адже Собака ніколи не залишає тих, хто потребує допомоги.

(За матеріалами Інтернет-видань).

ЯК ЗИМУЮТЬ ТВАРИНИ

Зима – особливий період у житті тварин. Вона приносить холод, нестачу кормів. Однак, тварини не є беззахисними перед суворими умовами стужі. Вони мають багато пристосувань, які допомагають їм вижити у цей морозний період.

З настанням холодів життєві процеси у зимуючих комах сповільнюються, в їх організмі зменшується кількість рідини й, одночасно, збільшується кількість молекул гліцерину, які зв'язують воду й не дають клітинам утворювати кристали льоду. Деякі метелики переживають зиму в дорослій стадії – імаго, тому вони першими з'являються навесні. Більшість же метеликів пристосувались до зимівлі на своїх ранніх стадіях розвитку – гусениці, лялечки або яйця. Ті, що не переносять морози мігрують у більш теплі країни. Прямокрили (коники, кобилки, цвіркуні) проводять зиму на стадії личинки, деякі види – на стадії яйця у різноманітних сховищах. Водні комахи на зимівлю ховаються на дні водойм та річок. Переважна більшість жуків перезимовує на стадії личинки у різних природних субстратах.

У більшості риб сильно знижується активність та рухливість, вони концентруються на глибоких місцях (зимувальних ямах) з повільною течією, де і проводять зиму. В цей період риби перестають харчуватися, у них понижуються обмін речовин, який підтримується накопиченими за теплий період року жировими запасами. В організмах зимуючих видів земноводних відбуваються значні зміни: підвищується вміст глюкози в крові, збільшується концентрація сечовини в організмі, в їх тілі виробляється більше вуглеводів, що оберігає від загибелі в морози. Практично всі системи органів уповільнюються або припиняють свою роботу. Для зимівлі ці тварини використовують переважно порожнини під коренням дерев, під камінням, колодами, нори гризунів, листовий опад тощо. Під час зимівлі тварини можуть утворювати зимуючі скупчення до кількох сотень особин, в яких присутні не тільки представники різного віку, але й різних видів земноводних, і навіть представники плазунів. Якщо тварина не встигає пройти метаморфоз (тритони гребінчастий та дунайський), вони можуть зимувати на личинковій стадії. Багато амфібій, що постійно живуть у воді (жаби озерна, ставкова та їстівна), знаходять на дні водойм місця, які не промерзають, де дорослі особини і личинки зариваються в донний намул і проводять там усю зиму.

Щодо плазунів, то їхня температура прямо залежить від температури навколишнього середовища. Тож з настанням холоду всі вони впадають в стан анабіозу. Це заціпеніння, при якому сильно сповільнюються серцебиття, обмінні процеси, знижується кров'яний тиск і майже до нуля падає температура тіла. Більшість зимує в норах гризунів, тріщинах ґрунту, в порожнечах, що утворилися на місці згнилого коріння тощо. Плазуни зимують поодинокі або невеликими групами з 2-3 особин. Проте деякі представники герпетофауни можуть взимку утворювати великі скупчення. Окремі види плазунів, як і земноводних, можуть безболісно замерзати під дією низьких температур. З настанням потепління рептилії оживають.

Більшість наших птахів на зиму відлітає в теплі краї. Птахи втікають не від холоду, а від голоду. Від нас відлітають в основному комахоїдні види,

які не можуть взимку знайти поживу. Зимувати залишаються зерноїдні, всеїдні та деякі хижі птахи. Однак і для цих видів у Карпатах характерні вертикальні міграції та значні кочівлі у пошуках їжі. У зимуючих птахів у зв'язку з похолоданням відбуваються зміни в організмі і в поведінці. Для компенсації втрат тепла у птахів збільшується густина і пухнастість оперення та збільшуються власні енергетичні запаси у вигляді підшкірного жиру. Багатьом зимуючим видам птахів доводиться змінювати свій раціон, переходячи з тваринної їжі на рослинну, та змінювати спосіб видобутку корму. Деякі види запасують на зиму корми як рослинні, так і тваринні, включаючи комах та трупи дрібних звірків і птахів. Говорячи про зимівлю птахів, не можна не згадати про шишкарів. У роки рясного врожаю насіння хвойних ялинові шишкарі виводять потомство взимку.

Щоб захиститися від холодів у більшості ссавців до початку зими з'являється тепле хутро. Кабанам зносити зимові холоди допомагає накопичений за літо і осінь жир. Дехто ховається від холодів у норах, барлогах, печерах та інших схованках, де і проводить усю зиму. Ведмедиці у барлогах навіть народжують ведмежат. Деякі види кажанів відлітають, як птахи, у теплі краї. Звірі, які залишаються активними у зимовий період, влаштовують теплі нори або гнізда, де переходять до сну під час сильних морозів. Щоб краще маскуватися на снігу, деякі звірі на зиму змінюють колір хутра на білий. Мишо-подібним гризунам пережити холодний період року допомагає сніговий покрив. У сніговій товщі миші і полівки роблять численні галереї. Тут вони ховаються від морозу й пернатих хижаків. Олені і козулі через нестачу трав'янистих і листяних кормів переходять на гілкові корми – пагони і кору кущів та підрослих дерев. Зимову нестачу кормів деякі звірі переживають завдяки тому, що створюють запаси поживи – своєрідні продовольчі склади. Запасують корми на зиму білки, полівки, миші та ін.

Зима – нелегкий період для тварин. Хоча вони і мають багато пристосувань, які допомагають їм пережити холоди, протягом зими багато тварин гине від голоду та холоду. Тому наша допомога тваринам взимку може виявитися для них дуже доречною. Для копитних потрібно з літа підготувати корми, відремонтувати годівниці, влаштувати солонці. Для птахів, які залишаються на зимівлю, також можна влаштувати годівниці з відповідними кормами.

Богдан ГОДОВАНЕЦЬ,
Ярослав ДОВГАНІЧ, Євген ЛЯШЕНКО,
Віра ПОКИНЬЧЕРЕДА, Юрій ПОПОВИЧ,
працівники зоологічної лабораторії КБЗ.

Вісник
КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<http://cbr.nature.org.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Андріана Леле,
Микола Рибак,
Юрій Беркела,
Богдана Москалюк,
Ярослав Довганич,
Вікторія Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.

Газету віддруковано в ФОП Федченко С.В.,
вул. Чкалова, 32/32, м. Харків.

Замовлення № 34364

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Свідоцтво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25.01.2006 року